

popis (vseh) uprizoritev (597–636), statistiko del, ki so bila v *SNG Maribor* uprizorjena največkrat (637; med njimi najdemo največkrat izvedena dela: Cankarjevo *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, Linhartov *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* in Shakespearjev *Sen kresne noči*, med operami so to Verdijeva *Traviata*, Puccinijeva *La Bohème*, Smetanova *Prodana nevesta* in Foersterjev *Gorenjski slavček*, med operetami pa še Kálmánova *Grofica Marica* in Straussov *Netopir*; med baleti pa *Hrestač* Čajkovskega, Hrističeva *Ohridska legenda* in Delibesova *Coppélia*, repertoarno kazalo (638–642) in kazalo osebnih imen (643–651), avtorji in lastniki fotografij oziroma slikovnega gradiva (652–653) in *Summary* (povzetek monografije v angl. jeziku; B. Virč; 654–659). Na koncu so še logosi nekaterih najodmevnejših mecenov izdaje (4 nepaginirane strani). Ti dajo vedeti, kdo to so. Celotna knjiga, zlasti pa še oblikovanje slikovnega gradiva (na stotine objavljenih tovrstnih dokumentov v različnih oblikah in vsebinah) sta bila lahko objavljena po dosežkih urednika slikovnega gradiva (in njegovega opisa/komentarjev P. Premzl; razen v besedilu J. Ferlež) in grafičnem oblikovanju ter prelomu (M. Wenzel). Med slikami (fotografije, gledališki listi, letaki, plakati ...) sem jih mdr. naštel čez 700 (723), ali po W. Shakespearu (Prosperov monolog iz *Viharja*): »Iz takšne smo snovi kot sanje, in življenje naše majhno obdaja spanje.« Med njimi najdemo dvostranske in celostranske, črno-bele in barvne pa vse do miniaturo (portreti nekaterih) akterjev *SNG Maribor* v omenjenem, več kot sto let trajajočem zgodovinskem razvoju mariborskih ansamblov: *Drame, Opere* in *Baleta Slovenskega narodnega gledališča Maribor*.

Med njimi najdemo tudi večja ali kar najbolj izpostavljena imena, ki so vseh teh sto let vodila *SNG Maribor*, med katerimi so bili: Hinko Nučič, Juro Kislinger, Stane Jurgec in zadnji aktualni Danilo Rošker (2001→). Med umetniškimi vodji ali kar ravnatelji *Drame* so spet: H. Nučič, Milan in Vladimir Skrbinšek, Miran Hercog, Ferdo Delak, Fran Žižek, Branko Gombač, Bojan Štih, V. Ravnjak, Tomaž Pandur, nazadnje pa še Aleksandar Popovski (2018→); umetniški vodje oziroma ravnatelji *Opere* Anton Neffat, Demetrij Žebre, Ciril Cvetko, Jakov Cipci, Vladimir Kobler, Boris Švara, Henrik Neubauer, Stane Jurgec in nazadnje Simon Krečič (2013→). Med vodji *Baleta* pa so popisani še Marta Remškar, Peter Golovin, Maks in Irena Kirbos, Iko Otrin, Edi Dežman, Ljiljana Keča Rošker in sedanji aktualni vodja Edward Klug (2003→). Za marsikaterega od njih bi lahko zapisali, da so igrali v *SNG Maribor* po večkrat kar več vlog, za številne med njimi pa je ostal trajen ali kar neizbrisni pečat vodenja ali celo epohe določene enote tega največjega in vsedržavnega gledališča.

Iz razpoložljivega kolofona razberemo še lektorico (Mojca Marič), korektorico (Snežana Štabi), avtorje kazal (S. Štabi, P. Premzl in Katarina Kraševac), med lastniki slikovnega gradiva so to *SNG Maribor*, /druge/ javne institucije in (navedeni) zasebniki, grafično oblikovanje in prelom (M. Wenzel in *Milimeter Studio*), reprografijo (*Atelje za črko in sliko/Murska Sobota*), tisk in vezavo (*Florjančič tisk/Maribor*). Delo je izšlo v nakladi 1.500 izvodov (v prvi izdaji), izdajatelj in založnik je *SNG Maribor* (zanj direktor D. Rošker) in sozaložnik *Umetniški kabinet P. Premzl*.

dr. Franc Križnar

Arhivski kuharski rokownik

Avtorice transkripcij besedil: Dunja Mušič, Elizabeta Eržen Podlipnik, Mira Hodnik, Hana Habjan, Barbara Žabota; urednica: Dunja Mušič.

Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2019, 288 strani.

V letu 2019 je Zgodovinski arhiv Ljubljana premierno izdal rokownik s kulinarčno vsebino, ki tematsko dopolnjuje film *Od jajc do jabolk ali Od začetka*

do konca (2017) iz arhivske Filmoteke. *Arhivski kuharski rokovnik* obsega ščepec receptov iz arhivskih fondov v obliki transkripcij, prevodov in povzetkov.

Arhivske vire smo arhivistke zbirale v arhivskih enotah: Dunja Mušič v Novem mestu, Elizabeta Eržen Podlipnik in Mira Hodnik v Škofji Loki, Hana Habjan v Kranju in Barbara Žabota v Ljubljani. Rezultat raziskav je pravi arhivski kuharski jedilnik, ki zajema predjedi, solate, ribje in mesne jedi, sladice ter pi-jače.

V novomeškem fondu, *SI_ZAL_NME/0194 Družina Kozina-Kovač*, nečakinja skladateljica Marjana Kozine, Tite Artemis Kovač, se skriva paleta hudomušnih misli, rekov in idej za kuharske navdušence. Kulinarične zgodbe so povzete v uvodnem delu rokovnika in med drugim zajemajo recepte za dolenske štruklje in žlinkrofe.

Drugi kuharski sklop na sredini rokovnika se nanaša na fond družine Holchaker in Mayr, *SI_ZAL_KRA/0124 Družina Holchaker in Mayr*. Kuharski zvezek vsebuje recepte za solate, krofe, vinsko kremo in krhke flancate, zelo uporabna sta recepta za šabeso in domače svetlo pivo.

V rokovniku so objavljene različne vrste pisav. V uvodu so predstavljeni najmlajši zapisi v gajici, zadnji del rokovnika pa je obogaten z recepti iz najstarejših kuharskih knjig v bohoričici in gotici. Jedi, zapisane v bohoričici iz dveh fondov *SI_ZAL_ŠKL/0018 Slavko Julij Flis, Škofja Loka* in *SI_ZAL_ŠKL/0291 Zbirni fond*, so: zrezki, mleto meso, gobova in fižolova juha, orehovi in ajdovi štruklji, ocvrte kruhove rezine in jabolčni kompot. Med najpogosteje zapisane sladice sodi mandljeva torta.

V fondu *SI_ZAL_LJU/0359 Zbirni fond* najdemo najstarejše recepte iz kuharske knjige v gotici. Za pokušino so objavljene naslednje meščanske dobrote: kopun ali puran v testu, žajbljeva mlečna in hrenova juha, pečeni lignji, maslena polenovka, marelična in limonina pena, cimetovo in pistacijevno mleko.

Prvi recepti za slovenske gospodinje v mestu ali na deželi so bili prevodi kuharic v nemškem jeziku. Uporabnost receptov iz 18. in 19. stoletja pušča veliko virtuoznosti, saj se pri zapisih večinoma uporabljajo le sestavine, konkretne količine so namreč velikokrat izpuščene.

Slikovno gradivo v rokovniku je večinoma vezano na rokopise receptov. Objavljen je tudi dvojezični slavnostni jedilnik ob otvoritvi belokranjske železnice, ki ga hrani enota Zgodovinskega arhiva v Novem mestu v fondu *SI_ZAL_NME/0003 Okrajno glavarstvo Novo mesto*.

Velikost rokovnika je primerna za delo na terenu, v pisarni ali doma. Bogato število črtnih listov z navedbo dni in mesecev nudi veliko prostora tako za načrtovanje delovnih dejavnosti kot tudi za zapisovanje priljubljenih domačih receptov. Uredniški odbor ZAL je z izdajo 300 brezplačnih spiralnih rokovnikov nadomestil izdajo stenskih koledarjev, saj na prvih straneh rokovnika najdemo pregledne letne koledarje.

Arhivski viri nam nudijo zanimiv pogled v svet kulinarike. Stare kuharske knjige niso le v pomoč pri pripravi jedi tistega časa, ampak nam ponudijo tudi neposreden vpogled v jezikovno kulturo. Hkrati spoznamo, da poklic arhivista zahteva široko paleto veščin, detektivsko žilico in nenehno pridobivanje širokega znanja z različnih področij. Vsak arhivski dokument je odličen vir novih spoznanj, a tudi novih vprašanj.

Dunja Mušič

